

تحلیل اثرات گردشگری بر جامعه میزبان نواحی روستایی (مورد مطالعه: روستای تمین در شهرستان میرجاوه)

عبدالقادری راستای^۱، زهره هادیانی^۲، سیده‌های طیب‌نیا^{۳*}

۱- گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشکده جغرافیا و برنامه‌ریزی محیطی، دانشگاه سیستان و بلوچستان، زاهدان، ایران

۲- استادیار گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشکده جغرافیا و برنامه‌ریزی محیطی، دانشگاه سیستان و بلوچستان، زاهدان، ایران

۳- استادیار گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشکده جغرافیا و برنامه‌ریزی محیطی، دانشگاه سیستان و بلوچستان، زاهدان، ایران

DOI: [10.22077/vssd.2022.4770.1042](https://doi.org/10.22077/vssd.2022.4770.1042)

چکیده

هدف از گردشگری روستایی، توسعه اقتصاد محلی و بهبود استانداردهای زندگی جوامع محلی است. توسعه گردشگری، می‌تواند اثراتی بر جامعه میزبان بگذارد. شناخت آنها و نحوه ارزیابی اثرات به منظور مواجهه با آنها، چه مثبت و چه منفی، بسیار مهم است. هدف از این پژوهش، ارزیابی اثرات گردشگری در ابعاد مختلف بر جامعه میزبان در روستای تمین است. پژوهش حاضر از لحاظ هدف کاربردی و از حیث ماهیت و روش انجام کار توصیفی-تحلیلی است که به دو روش مطالعه کتابخانه‌ای و پیمایشی میدانی انجام شده است. جامعه آماری پژوهش را مردم محلی روستای تمین که بر طبق آمار سال ۱۳۹۵ جمعیت آن ۷۶۲ نفر بوده است، تشکیل می‌دهد. برای انتخاب حجم نمونه از فرمول کوکران استفاده شده است که به وسیله آن تعداد ۲۵۶ نفر به عنوان حجم نمونه انتخاب شده است. جهت تجزیه و تحلیل یافته‌های پژوهش از آزمون تی تک نمونه‌ای و تحلیل رگرسیون چند متغیره استفاده شده است. نتایج آزمون تی تک نمونه‌ای نشان داد که وضعیت شاخص اقتصادی با میانگین ۳/۱۰۹، شاخص اجتماعی ۳/۱۷۸، شاخص زیست محیطی ۳/۰۵۳ و شاخص کالبدی با میانگین ۳/۱۷۸ بالاتر از میانگین مطلوب است و گردشگری باعث بهبود وضعیت این ابعاد در روستای تمین شده است. همچنین نتایج رگرسیون چندمتغیره نشان داد که گردشگری بیشترین تاثیر را بر بعد اقتصادی و بعد کالبدی به ترتیب با مقدار بتای ۰/۳۶۲ و ۰/۳۰۲؛ و کم‌ترین تاثیر با ضریب بتای ۰/۱۵۷، بر بعد اجتماعی و بعد زیست محیطی با ضریب بتای ۰/۲۳۴ در روستای تمین داشته است.

تاریخ دریافت:

۲۱ مهر ۱۴۰۰

تاریخ پذیرش:

۱۶ بهمن ۱۴۰۰

صفحات: ۵۷-۷۸

کلید واژگان:

گردشگری،

گردشگری روستایی،

جامعه میزبان،

روستای تمین،

شهرستان میرجاوه

۱- مقدمه

گردشگری به عنوان ابزاری توانمند، امروزه نقش غیر قابل انکاری در تغییر و شکل دهی محیط پیرامون دارد (حیدری ساریان، ۱۳۹۶: ۱۷۸). نگاهی وسیع به آمار گردشگران جابجا شده در سطح بین الملل و میزان درآمد زایی و اشتغال آن ها، همچنین سطح وسیع تعاملات بین جامعه میهمان و میزبان، جایگاه صنعت گردشگری را در تعاملات ملی و بین المللی نمایان می سازد (یعقوبی جویباری، ۱۳۹۴: ۱). یکی از راهبردهایی که در دهه های اخیر، در اغلب کشورهای جهان مورد توجه بوده و نتایج مثبت داشته است، توسعه و گسترش گردشگری در نواحی روستایی و استفاده از جاذبه های متعدد طبیعی و فرهنگی روستا به عنوان منبع درآمدی و در عین حال کمک به حفاظت از سرمایه ها و جاذبه های منحصر به فرد طبیعی و فرهنگی روستا است (محمدی و همکاران، ۱۳۹۶: ۱۲۲). در راستای توسعه گردشگری در مقاصد مختلف، شیوه زندگی جامعه میزبان ممکن است تحت تاثیر تغییرات ساختاری در صنعت گردشگری قرار گیرد. از نتایج توسعه گردشگری می توان به عواملی از قبیل: تغییرات در اقتصاد محلی، تغییرات اجتماعی، تغییرات فرهنگی و تغییرات زیست محیطی در یک مقصد گردشگری اشاره کرد. از این رو، برنامه ریزی در راستای گردشگری پایدار در نواحی روستایی، باید براساس اهداف و اولویت های ساکنین باشد و حتی برخی از محققین گام را از این هم فراتر گذاشته و پیشنهاد می کنند که سطح فعالیت های گردشگری محلی تنها به هنگام کسب اجازه قانونی از ساکنین ارتقا یابد (علیقلی زاده فیروزجائی و همکاران، ۱۳۹۳: ۳۸). نوع و میزان اثرات گردشگری در یک مقصد از عوامل متعددی متاثر می شود؛ از جمله مهمترین این عوامل ویژگی های جامعه میزبان و میهمان و ماهیت فعالیت های گردشگر در مقصد می باشند. طبق نظر برنز و هلدن زمانی که اختلاف زیادی بین فرهنگ جامعه میزبان و جامعه میمدا وجود داشته باشد، احتمال افزایش اثرات بسیار خواهد بود (اجزاء شکوهی و همکاران، ۱۳۹۳: ۱۰۵). بنابراین مشارکت و پشتیبانی ساکنین محلی از توسعه گردشگری برای پایداری این نعمت در هر مقصد ضروری است. درک نگرش ساکنین می تواند سیاست کاهش اثرات بالقوه مخرب توسعه گردشگری را تسهیل بخشد و باعث به حداکثر رساندن منافع آن و همچنین حمایت حداکثر جامعه از توسعه گردشگری شود (استایلیدیز^۱ و همکاران، ۲۰۱۴: ۳۲). همچنین درک و توجه به حمایت ساکنین از توسعه گردشگری برای دولت های محلی و سیاست گذاران بسیار مهم است. توسعه کسب و کار، موفقیت پروژه ها و پایداری هر توسعه ای به حمایت فعال مردم محلی بستگی دارد. این در حالی است که مخالفت آن ها نیز باعث توقف و یا انجام نشدن آن توسعه می شود. در بسیاری از مطالعات مربوط به توسعه گردشگری بحث تاثیر و تاثر جامعه میزبان مغفول مانده است (کوهی حبیبی، ۱۳۹۵: ۳).

کشور ایران از جمله کشورهایی است که می تواند در زمینه گردشگری بسیار موفق عمل کند، چرا که رتبه ی دهم جاذبه های باستانی و گردشگری و رتبه ی پنجم جاذبه های طبیعی را داراست. با این وجود مشکلات گردشگری در ایران سبب شده است که ایران نسبت به توانایی ها و پتانسیل های موجود، در مقایسه با سایر کشورها سهم کمتری از توسعه گردشگری داشته باشد و از توسعه ای در خور جایگاه واقعی آن برخوردار نباشد. آماده نبودن بسترهای اقتصادی مناسب برای

1. Stylidis

جذب سرمایه گذاری، محدودیت های اجتماعی و مذهبی برای گردشگران، عدم هماهنگی بین سازمان های مرتبط با گردشگری، ناآگاهی مردم از اثرات مثبت گردشگری و ... از جمله عمده ترین کاستی های موجود در صنعت گردشگری ایران است. یکی از مهمترین عوامل در این زمینه، عدم توجه به جامعه محلی میزبان به عنوان میزبان اصلی گردشگران است. اینکه جامعه میزبان چگونه، تاچه حد و از چه طریقی از توسعه گردشگری حمایت می کند، موضوعی است که باید مورد تحلیل و بررسی قرار گیرد تا بتوان در جهت توسعه گردشگری روستایی پایدار اقدام نمود. در میان روستاهای استان سیستان و بلوچستان، روستای تمین یکی از روستاهایی است که به عنوان روستای گردشگری انتخاب شده است. این روستا در ۶۵ کیلومتری جنوب غربی شهر میرجاوه منطقه ای بسیار زیبا و شگفت انگیز در قسمت شمالی قله تفتان قرار دارد، آب و هوای روستای تمین تابستان ها خنک و در زمستان ها سرد می باشد. این روستا دارای آثاری از قبیل تپه های باستانی، قبرستان باستانی، چله خانه، معماری صخره ای، آسیاب های آبی، قلعه ها، قبرستان هفتاد ملا، کوره های ذوب فلز در نواحی مختلف و غار های باستانی است که همه نشان از استقرار عظیم انسانی در این روستا دارد. قدمت آثار باستانی در این منطقه بنا بر شواهد و ابزار بدست آمده حاکی از وجود تمدن در اطراف تفتان دارد. قبرستان باستانی تمین نیز که در فهرست آثار ملی کشور به ثبت رسیده به عنوان یکی از آثار ارزشمند باستانی به شمار می رود. این قبرستان دارای قبرهای چهار گوش ساده است که با سنگ پوشانیده شده اند. چشمه آب معدنی موسی در تمین بالا تنها منبع تامین آب روستا می باشد این چشمه زیبا از دل صخره آبی عظیم می جوشد و چشم انداز زیبایی را بوجود آورده است و از خصوصیات بارز این چشمه وجود املاح معدنی زیاد و مفید و همچنین گرم بودن آب آن در زمستان و سرد بودن در تابستان است. از دیگر آثار برجسته در روستای تمین آسیاب آبی آن با قدمت حدود صد و پنجاه سال می باشد این نوع آسیاب ها با توجه به وجود منابع آب خوب در مناطق مختلف اطراف تفتان همچون لادیز، تمین و تمندان متداول بوده است. از آثار تاریخی دیگر که در این روستا وجود دارد چله خانه می باشد که هر ساله گردشگران بسیاری از این مکان دیدن می کنند. آب و هوای بسیار متبوع و دلپذیر روستای تمین باعث شده تا طبیعت این روستا بواسطه باغات میوه سرسبزی بسیار زیبایی به دل طبیعت ببخشد. وجود همه این جاذبه های ذکر شده و دیگر جاذبه های موجود در این روستا باعث شده تا سالانه گردشگران بسیاری به این روستا سفر کردند گردشگرانی که هریک به نحوی می توانند اثرات مثبت و منفی فراوانی بر جامعه محلی داشته باشند لذا بر همین اساس این پژوهش، تلاش دارد تا به بررسی و ارزیابی اثرات گردشگری بر ابعاد اقتصادی (افزایش اشتغال، افزایش درآمد، ایجاد بازارهای جدید، افزایش قیمت زمین و مسکن، کاهش یا افزایش کشاورزی)، اجتماعی (ایجاد و بهبود امکانات رفاهی، تاسیس مکانهای اقامتی، ایجاد پارک ها و مراکز تفریحی، تغییر پوشش سنتی مردم بومی)، زیست محیطی و کالبدی (توسعه زیر ساخت ها، حفاظت مستمر و دائم محیط، آلودگی هوا، آب و صدا و...) در جامعه میزبان (روستای تمین) بپردازد. با توجه به مطالب فوق، پژوهش حاضر برای اولین بار است که چنین پژوهشی در این روستای گردشگری انجام می شود و لذا با بررسی اثرات گردشگری بر جامعه میزبان؛ می توان با شناسایی اثرات و مهمترین تاثیر، به میزان رضایت ساکنین پی برده و نیز به ارائه پیشنهادهایی به مردم و مسئولین جهت بهبود وضعیت گردشگری و افزایش اثرات مثبت این پدیده بر ساکنین، اقدام کرد. همچنین با توجه به فقط منابع طبیعی در

استان و منطقه، می توان از فعالیت گردشگری به عنوان راهکاری جایگزین برای سایر فعالیتهای اقتصادی و پایداری معیشت روستاییان از این مسیر؛ بیشترین بهره را برد.

تقدیسی و همکاران (۱۳۹۱) در پژوهشی به تحلیل بر نگرش جامعه میزبان به اثرات اجتماعی - فرهنگی پرداختند و به این نتیجه رسیدند که از دیدگاه ساکنان و مسولین، گردشگری تائی مثبتی نظیر افزایش آگاهی های عمومی و بالارفتن سطح استانداردهای زندگی مردم و اثرات منفی نظیر تغییر در آداب و سنن محلی و افزایش ناهنجاری های اجتماعی - فرهنگی موجب شده است. مطیعی لنگرودی و رضائیه آزادی (۱۳۹۲) به ارزیابی اثرات اقتصادی گردشگری از دیدگاه جامعه میزبان در تفرجگاه بند ارومیه پرداختند و به این نتیجه رسیدند که گردشگری اثرات مثبتی همچون ایجاد اشتغال برای جوانان و افزایش درآمد برای ساکنین محلی و اثرات منفی مانند افزایش قیمت زمین برای ساکنین محلی به دنبال داشته است. رسولی (۱۳۹۴) به بررسی میزان تاثیر عناصر فرهنگی بر نگرش جامعه میزبان در حمایت از توسعه گردشگری پرداخته و به این نتیجه گرفته است که نگرش جامعه میزبان به توسعه گردشگری فرهنگی مثبت بوده و ساکنین خواهان افزایش تعداد گردشگران می باشند. عوامل مختلفی در شکل گیری این نگرش نقش داشتند اما مهمترین عاملی که این نگرش را پیش بینی میکرد پایگاه اجتماعی فرهنگی مردم جامعه محلی بوده است. حسام (۱۳۹۵) به بررسی و سنجش جامعه میزبان به تاثیرات اقتصادی، اجتماعی و محیط زیستی توسعه گردشگری پرداخته است و به این نتیجه رسیده است که درآمد و اشتغال، محیط زیست و ارتباطات، اجتماعی و فرهنگی، مسکن و زیرساختی به ترتیب مهمترین عوامل بوده است. حیدری ساربان (۱۳۹۶) به بررسی اثرات گردشگری در توسعه اجتماعی مناطق روستایی پرداخته است و به این نتیجه رسیده که بین متغیرهای کاهش تعارضات و اختلافات، عدالت اجتماعی، تعاون اجتماعی، مشارکت اجتماعی و مسئولیت پذیری اجتماعی با متغیر وابسته رابطه معنی داری وجود ندارد؛ اما بین متغیرهای تقویت زیرساخت های آموزشی، توانمندسازی، انسجام اجتماعی، رضایت از زندگی، دسترسی به خدمات اجتماعی، وضعیت اشتغال، وضعیت تحصیلات، عضویت در تشکل های مدنی، کیفیت زندگی و امنیت شغلی با متغیر وابسته رابطه معنی داری وجود دارد. مطیعی لنگرودی و کاتب ازگمی (۱۳۹۶) به بررسی پیامدهای اقتصادی توسعه فعالیت های گردشگری روستایی در شهرستان بندرانزلی پرداختند و به این نتیجه رسیدند که توسعه گردشگری موجب تغییر ساختار شغلی از بخش کشاورزی به بخش خدمات و گردشگری شده است. همچنین افزایش اشتغال در بخش خدمات، افزایش درآمد ساکنان روستایی و کاهش فقر از دیگر پیامدهای اقتصادی توسعه گردشگری بوده است. محمدی و همکاران (۱۳۹۷) به تبیین اثرات گردشگری در تغییر سطح معیشت روستاهای کوهستانی پرداختند نتایج پژوهش نشان از تاثیر گذاری مثبت گردشگری در بهبود سطح معیشت و تامین پایداری معیشت روستاهای هدف گردشگری دارد. در این راستا نیز کاهش سطح آسیب پذیری و افزایش میزان دارایی های معیشتی موجب شده تا توسعه گردشگری به عنوان استراتژی مهم معیشتی در سطح روستاهای منطقه مطرح گردد. سجادی و همکاران (۱۳۹۷) به بررسی نقش مدیریت شهری در توسعه پایدار گردشگری ساحلی از دید جامعه میزبان پرداخته اند و به این نتیجه رسیده اند که در بین ابعاد اجتماعی، اقتصادی و زیست محیطی بعد اجتماعی بیشترین تاثیر مثبت را بر گردشگری جامعه میزبان داشته است.

منسا^۲ (۲۰۱۲) به بررسی نگرش های ساکنان نسبت به اثرات اقتصادی - اجتماعی گردشگری پرداخته است و چنین نتیجه گرفته است که رضایت ساکنان نسبت به گردشگری، توسعهی جامعه توسط گردشگری، حفاظت از میمون ها و افزایش تصویر ذهنی جامعه و ایجاد فرصت های شغلی را در پی داشته است. چانگ^۳ (۲۰۱۳) پژوهشی با موضوع ادراک ساکنان تائو از اثرات اجتماعی و فرهنگی گردشگری در جزیره تایوان انجام داد و به این نتیجه رسید که ساکنان از تعامل با گردشگران لذت می برند و دید مثبتی نسبت به توسعه گردشگری دارند. همچنین نتیجه تحقیق نشان داد ادراک ساکنان این روستاها از اثرات اجتماعی - فرهنگی گردشگری قابل توجهی با جنسیت، محل اشتغال، مدت زمان اقامت در منطقه و سن ندارد، بلکه ارتباط قابل توجهی با سطح تحصیلات، وضعیت اشتغال، سطح درآمد، وضعیت تاهل و روستای محل اقامت دارد. گاوریل پاون^۴ (۲۰۱۵) به بررسی اثرات گردشگری بر جامعه میزبان در کشور رومانی به این نتیجه رسید که فرصت های بالقوه گردشگری روستاهای کوچک، گردشگری عاملی برای توسعه اقتصادی روستاها و جایگزینی برای وابستگی به کشاورزی در جامعه روستایی می داند که فرصت های اشتغال را برای ساکنان فراهم آورده است و موجب جذابیت محیط روستا برای جوانان شده است. آکا^۵ (۲۰۱۶) بر این اعتقاد است که توسعه و گسترش گردشگری روستایی می تواند اثرات ژرفی بر توانمندی های محیطی، اقتصادی، اجتماعی، روان شناختی افراد ساکن در مناطق روستایی بگذارد. متیو و ساریجش^۶ (۲۰۱۷) به بررسی اثرات گردشگری پایدار بر کیفیت زندگی جامعه میزبان پرداختند و به این نتیجه رسیدند که برای دستیابی به اهداف گردشگری پایدار باید رفاه جامعه میزبان در نظر گرفته شود. پتروویچ^۷ و همکاران (۲۰۱۷) به بررسی اثرات گردشگری کشاورزی بر جامعه میزبان در جامعه انتقالی در کشور صربستان پرداختند و به این نتیجه رسیدند مردم محلی به عنوان یکی از مهمترین تاثیرپذیرترین از اثرات گردشگری در جامعه محلی امکان پرداخت پول بیشتری را دارند و اثرات گردشگری بر اقتصاد مردم محلی چشمگیر است. نتایج همچنین نشان داد که اثرات اثرات منفی گردشگری بر روی محیط زیست و طبیعت جامعه محلی بیشتر از موارد دیگر بوده است و همچنین باعث افزایش آگاهی عمومی مردم محلی شده است. دادس^۸ و همکاران (۲۰۱۸) در مطالعات خود دریافتند که با ورود گردشگران به مناطق روستایی میزان دانش و آگاهی روستاییان بالا رفته و متعاقب آن گرایش روستاییان نسبت به یکدیگر افزایش پیدا کرده و در نتیجه میزان تعامل اجتماعی آنها در مدیریت پایدار روستا بالا می رود.

² Mensah

³ Chuang

⁴ Gavrilă-Paven

⁵ Akca

⁶ Mathew and Sreejesh

⁷ PETROVIĆ

⁸ Dodds

۲- بنیان نظریه‌ای

گردشگری در فرهنگ معین به معنای سفر کردن به کشورها و جاهای مختل برای دیدن و تماشا کردن و تفریح و... آمده است. معادل انگلیسی گردشگری توریسم می باشد (TOURISM) لغت توریسم برگرفته از واژه "TOUR" است که ریشه در واژه لاتین "tornore" و واژه یونانی "tomos" به معنای "حرکت به دور یک نقطه یا محور مرکزی" دارد. در قرن ۱۴ میلادی کلمه "tour" به معنای نوبت یا دوره خدمت، در قرن ۱۵ به معنای حرکت دورانی و در قرن ۱۷ به معنای مسافرت کردن به اطراف، به کار رفت و در قرن ۱۸ و ۱۹ کلمات توریست و توریسم از آن گرفته شد. واژه توریسم نخستین بار در سال ۱۸۱۱ میلادی در مجله ای انگلیسی زبان به نام sporting magazine آمد. در آن زمان این لغت به معنای مسافرت به منظور تماشای آثار تاریخی و بازدید از مناظر طبیعی برای کسب لذت به کار می رفت (لهسای، ۱۳۹۴: ۲۳). گردشگری^۹ به عنوان یکی از صنایع بزرگ جهان، پدیده‌ای جغرافیایی است (بوایدا پورتگال^{۱۰} و همکاران، ۲۰۱۶: ۸۲) که در مکان‌های مختلف رواج و رونق می‌یابد (کارلیزلی^{۱۱} و همکاران، ۲۰۱۶: ۸۱). گردشگری به مسافرت برای لذت و یا کسب و کار اشاره دارد و ممکن است بین المللی یا مسافرتی در داخل یک کشور باشد. سازمان گردشگری جهانی، گردشگر را به عنوان افرادی که برای اقامت در خارج از محیط معمول خود برای بیش از یک سال متوالی برای اوقات فراغت، کسب و کار و سایر اهداف جابجا می‌شود می‌داند (متیو^{۱۲} و همکاران، ۲۰۱۹: ۲). گردشگری یک صنعت بسیار رقابتی است و یک فعالیت مبتنی بر مقصد است که در هر منطقه با توجه به منابع طبیعی و فرهنگی و ی‌ساخت‌های آن متفاوت است (کوین^{۱۳} و همکاران، ۲۰۱۹: ۳۲۱). گردشگری حرکت و جنبش انسانی می‌باشد که همراه با بدست آوردن تجربیات گرانبه‌است (تقوایی و جلالیان، ۱۳۹۶: ۱۱۲). گردشگری یک کسب و کار آینده نگر است که می‌تواند جنبه اقتصادی و بنابراین کسب و کار را به ارمغان بیاورد و می‌تواند فرصت‌های شغلی را فراهم آورد (پرامنیک و اینگکادیجایا^{۱۴}، ۲۰۱۷: ۲).

گردشگری روستایی به عنوان یک فعالیت تفریحی اجتماعی، در نیمه دوم قرن هجدهم در انگلستان و اروپا شکل گرفت. پیش از آن هم مناطق روستایی برای فعالیت‌های تفریحی مورد استفاده قرار می‌گرفتند، اما شرکت در این فعالیت‌های تفریحی محدود به اقشار برتر جامعه بود. در قرن نوزدهم و بیستم به دلیل توسعه حمل و نقل و سهولت جابجایی، راه یابی به روستاها آسان شد. رشد سریع تقاضا برای گردشگری روستایی از سال ۱۹۴۵ آغاز شد. در این زمان گردشگری روستایی شاهد رشد چشمگیر و گردشگری نیز شاهد رشد جمعیت بود و افزایش تقاضا برای گردشگری روستایی تا اندازه‌ای منجر به توسعه گردشگری شد (صنوبری، ۱۳۹۴: ۱۰). گردشگری روستایی میزبان فرصت‌های مالی بسیار بیشتر نسبت به کسب و کارهای دیگر است. علاوه بر این، میزبانان گردشگری روستایی معمولاً دوستدارانی هستند که در فعالیت‌های گردشگری برای درآمد اضافی فعالیت می‌کنند نه به عنوان وابستگی اصلی آنها نسبت به سایر بازیکنان در صنعت. با این حال، درآمد حاصل از

⁹ Tourism

¹⁰ Boavida-Portugal

¹¹ Carlisle

¹² Matthew

¹³ Kevin

¹⁴ Pramanik and Ingkadijaya

گردشگری روستایی در برخی موارد نسبتاً کوچک است (فوتادیس^{۱۵} و همکاران، ۲۰۱۹: ۲). گردشگری روستایی مدت زمانی طولانی است که به منزله ابزار بالقوه توسعه اجتماعی - اقتصادی و تجدید حیات مناطق روستایی در نظر گرفته میشود، به ویژه روستاهایی که تحت تاثیر کاهش فعالیتهای کشاورزی به شیوه سنتی قرار گرفته اند، بیشتر مورد هدف گردشگری بوده اند (نعیمی و همکاران، ۱۳۹۷: ۱۰).

هم زمان رشد صنعت گردشگری داخلی و بین المللی، بر مطالعات مربوط به آثار گردشگری افزوده شده و محققان با توجه به علایق و زمینه های تخصصی خود، به بررسی ابعاد و پیامدهای مختلف این پدیده پرداخته اند. در همین، ارتباط، در سال های اخیر با توسعه ی گردشگری در نواحی روستایی، مطالعه اثرات و عملکرد گردشگری روستایی، حوزه های پربار برای تحقیقات در میان طیفی از دانشمندان علوم اجتماعی بوده است که غالباً بر نقش گردشگری در مقام یک نوشدارو و برای حل تمام بیماری های اقتصادی و اجتماعی بوده است که غالباً بر نقش گردشگری در مقام یک نوشدارو و برای حل تمام بیماری های اقتصادی و اجتماعی نواحی روستایی، آن را تایید و یا به چالش کشیده اند. انواع مختلفی از اثرات گردشگری روستایی وجود دارد که به طور کلی می توان آن ها را به اثرات و پیامدهای اقتصادی، زیست محیطی و اجتماعی - فرهنگی تقسیم نمود که بسته به شرایط جامعه می تواند مثبت یا منفی باشد (اکبریان رونیزی، ۱۳۹۲: ۷۷). درک جامعه میزبان از تاثیر گردشگری به طور گسترده مورد مطالعه قرار گرفته است. یافته های این مطالعات نشان می دهد که ساکنین محلی با تاثیر ادراک شده گردشگری در سه دسته اصلی هزینه ها از لحاظ اقتصادی، محیط زیست و اجتماعی سود می برند (زیدان^{۱۶}، ۲۰۱۶: ۱۱۰). درک تاثیرات گردشگری بر جمعیت میزبان، مدتهاست که برای اهالی دانشگاه و سیاستگذاران اهمیت اساسی دارد. گردشگری بر جنبه های مختلف - اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، محیط زیست - زندگی در جوامع میزبان تاثیر می گذارد (آرتجومس^{۱۷}، ۲۰۱۶: ۲). گردشگری تاثیر مثبتی بر اقتصاد، جامعه، فرهنگ و محیط زیست دارد، مانند سهم آن در تولید ناخالص داخلی. بهبود زیرساخت ها، حفاظت و بازسازی فرهنگ و افزایش آگاهی محیط زیست. در عین حال گردشگری همچنین مجموعه ای از پیامدهای منفی را که در تعداد زیادی از مطالعات، مانند افزایش قیمت ها مشخص شده است، ایجاد می کند (وانگ و یوتسوموتو^{۱۸}، ۲۰۱۹: ۲۲).

تأثیرات گردشگری می تواند بر جنبه های اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و زیست محیطی باشد. تاثیر مثبت اقتصادی مانند درآمد بیشتر برای جامعه میزبان دارد. زیرا امکان فرصت های شغلی جدید بوجود می آورد. علاوه بر این، زیرساخت و حمل و نقل مناسب فراهم می کند. تاثیر منفی گردشگری بر اقتصاد ممکن است در مقصد گردشگری ایجاد شود، از جمله هزینه های بالاتر کالاها و خدمات، هزینه های معمول و هزینه های گران قیمت اموال (پارمانیک و اینگکادیجایا^{۱۹}، ۲۰۱۷: ۲). بیشتر برنامه ریزان دریافته اند که اگر مقوله گردشگری به نحو شایسته و مناسبی برنامه ریزی شود، این پدیده می تواند زمینه های تعامل

¹⁵ Fotiadis

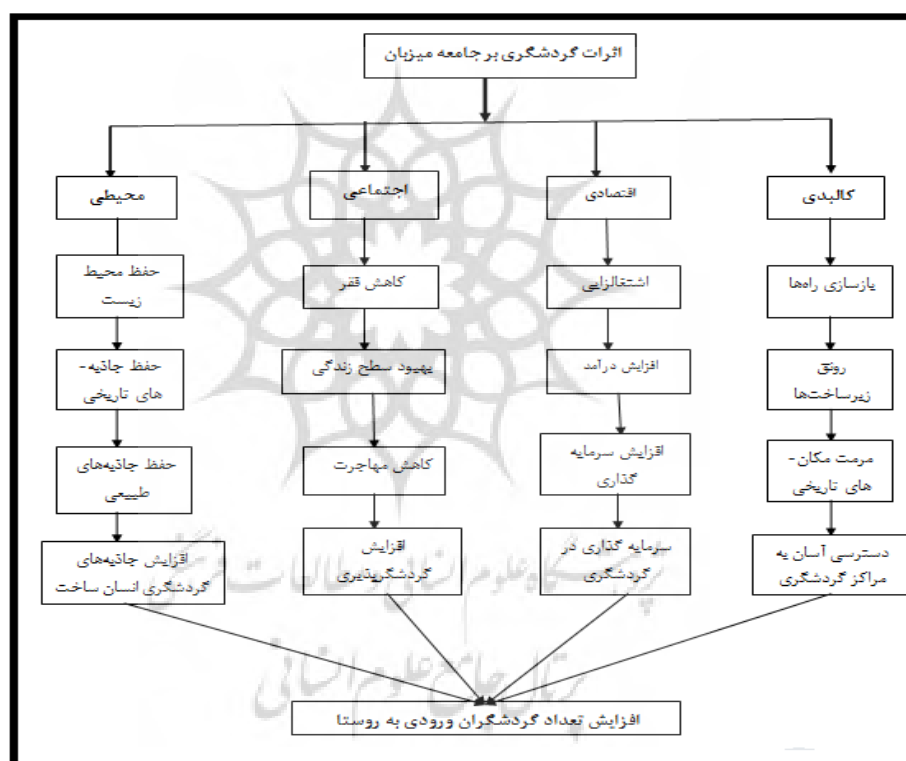
¹⁶ Zaidan

¹⁷ Artjoms

¹⁸ Wang and Youtsumoto

¹⁹ Pramanik and Ingkadijaya

فرهنگی و اجتماعی و در نتیجه تعالی آن را پدید آورد. از این جهت است که امروزه در بیشتر مطالعات و برنامه ریزی های جامع صنعت گردشگری، سنجش و ارزیابی تاثیرات اجتماعی- فرهنگی گردشگری بر جوامع میزبان، مقوله ای جا افتاده است و ضرورتی انکار ناپذیر دارد (ملکی، ۱۳۹۳: ۳۱). تاثیر گردشگری بر محیط زیست می تواند نظیر دیدگاه های بهتر در برخی مناطق ایجاد کند. اثرات منفی بر محیط زیست شامل آسیب محیط (خرابکاری)، ضعف نگهداری و بهداشت، کاهش تهویه هوا، عدم دسترسی به آب پاک، افزایش سر و صدا و آلودگی هوا، کاهش فضاهای باز و وضعیت نگه داشتن گیاهان و حیوانات (پارمانیک و اینگکادیجایا، ۲۰۱۷: ۲). بر این اساس گردشگری می تواند در ابعاد کالبدی، اقتصادی، اجتماعی و محیطی بر جامعه میزبان اثرگذار بوده و در صورت مثبت بودن این اثرات در جامعه میزبان، موجب استقبال بیشتر از گردشگران، افزایش تعداد گردشگران ورودی و در نهایت بهبود وضعیت رفاهی جامعه میزبان را (بعلت اثرات مثبت گردشگری)، موجب خواهد شد.

شکل ۱- مدل مفهومی تحقیق (منبع: یافته های تحقیق، ۱۳۹۹)

۳- روش، تکنیک ها و قلمرو

پژوهش حاضر از لحاظ هدف کاربردی و از حیث ماهیت و روش انجام کار توصیفی- تحلیلی است که به دو روش مطالعه کتابخانه ای و پیمایشی میدانی انجام شده است. در بخش مطالعه توصیفی روش کتابخانه ای کاربرد اصلی را دارد زیرا

مبانی نظری تحقیق و اشراف بر موضوع پژوهش تنها با مرور مطالعات و تحقیقات انجام گرفته موجود و مستند امکان پذیر است. و در بخش میدانی از ابزارهای پرسشنامه و مشاهده؛ استفاده شده است. جامعه آماری پژوهش را مردم محلی روستای تمین که بر طبق آمار سال ۱۳۹۵ جمعیت آن ۷۶۲ نفر بوده است تشکیل می دهد. برای انتخاب حجم نمونه از فرمول کوکران استفاده شده است که به وسیله آن تعداد ۲۵۶ نفر به عنوان حجم نمونه انتخاب شده است. جهت بدست آوردن روایی پرسشنامه از نظرات کارشناسان و اساتید مربوطه استفاده شده است و پس از بررسی پرسشنامه و رفع ایرادات آن پرسشنامه یکدست شده است. همچنین جهت بدست آوردن پایایی پرسشنامه از آلفای کرونباخ استفاده شده است. همان طور که جدول (۱) نشان می دهد مقدار آلفای کرونباخ هریک از متغیرها محاسبه شده است. با توجه به نتایج جدول مقدار آلفای کرونباخ متغیر اقتصادی برابر با ۰/۸۱، متغیر اجتماعی برابر با ۰/۸۴، متغیر زیست محیطی برابر با ۰/۷۹ و متغیر کالبدی ۰/۸۰ است. همچنین مقدار آلفای کرونباخ کل پرسشنامه برابر با ۰/۸۱ است. جهت تجزیه و تحلیل یافته های پژوهش از آزمون تی تک نمونه ای، تحلیل رگرسیون چند متغیره و تحلیل مسیر استفاده شده است.

جدول ۱- مقدار آلفای کرونباخ هریک از متغیرهای تحقیق

متغیر	مقدار آلفای کرونباخ
اقتصادی	۰/۸۱
اجتماعی	۰/۸۴
زیست محیطی	۰/۷۹
کالبدی	۰/۸۰
کل	۰/۸۱

منبع: یافته های پژوهش، ۱۳۹۹

همچنین شاخص های تحقیق در جدول زیر ارائه شده است. در این تحقیق با بررسی پیشینه های خارجی و بویژه داخلی کاملاً مربوط، بیشتر شاخص ها شناسایی شد. سپس با بررسی های میدانی و نیز پرسش از خبرگان محلی، روستاییان و نیز گردشگران در این زمینه و نیز با توجه به ویژگیهای قومیتی مردم بومی روستا، شاخص ها مجدداً بررسی و برخی گویه ها حذف و برخی دیگر با توجه به ویژگیهای فرهنگی و اجتماعی و... منطقه اضافه شد. در نهایت؛ وارد پرسشنامه شده و پرسشنامه توسط خبرگان مانند اساتید دانشگاه و نیز خبرگان محلی و... بررسی و تصحیحات مختلف بر روی پرسشنامه انجام شد (روایی). در نهایت پرسشنامه به صورت پیش آزمون در تعداد محدودی در روستا توزیع و تکمیل شد و سپس آزمون پایایی (آلفای کرونباخ) بر روی آن انجام و نتایج آن موید پرسشنامه نهایی جهت توزیع بود که در بخش روش شناسی آمده است.

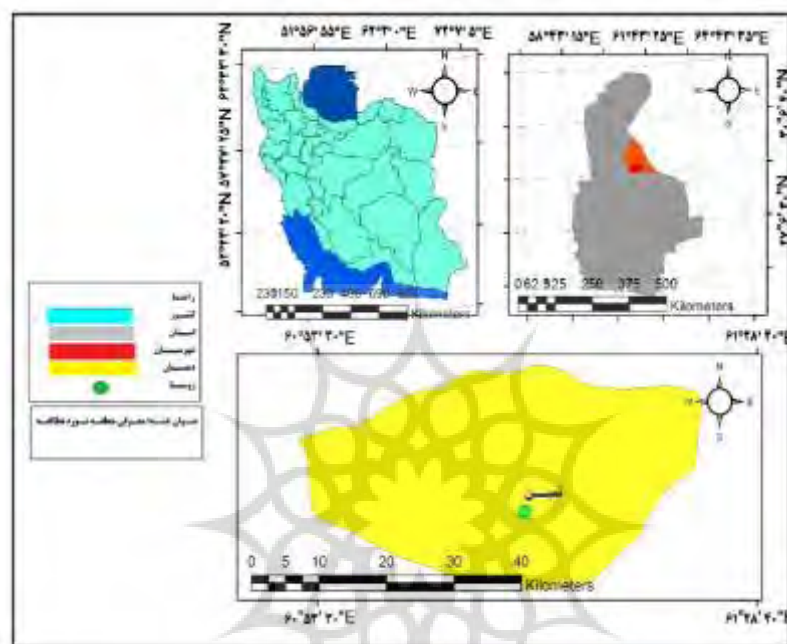
جدول ۲- شاخص ها و گویه های تحقیق

شاخص	گویه ها
اقتصادی	افزایش سطح اشتغال در روستا، ایجاد بازارهای جدید برای محصولات محلی در روستا، افزایش درآمد روستاییان، افزایش قیمت زمین و مسکن در روستا، افزایش هزینه های زندگی ساکنین روستا، افزایش قدرت خرید ساکنین روستا، افزایش تولید محصولات کشاورزی، افزایش جذب سرمایه در بخش خصوصی در روستا، رونق خدمات وابسته به ساخت و ساز مثل بنایی، نجاری، سنگ کاری و... در روستا، رونق ساخت و ساز در روستا، جذب بیشتر بودجه های دولتی در روستا، ایجاد خدمات خرده فروشی در روستا، افزایش قیمت زمین کشاورزی در روستا، تنوع بخشی به منابع درآمدی روستاییان
اجتماعی	کاهش مهاجرت از روستا، افزایش انگیزه ماندگاری در روستا، افزایش سطح رفاه و کیفیت زندگی در روستا، افزایش خانه های دوم (ساکنین شهرهای میرجاوه و زاهدان و سایر شهرها) در روستا، بورس بازی زمین در روستا، الگوپذیری مردم روستا از گردشگران (نوع پوشش، تعداد فرزندان کمتر، گویش، استفاده از مبلمان در منزل و داشتن اتاق خصوصی) در روستا، ناامنی در روستا، افزایش سطح سواد و تحصیلات اهالی روستا، افزایش تعامل مردم روستا با مهمانان (گردشگران)، تغییر پوشش سنتی مردم بومی روستا، تغییر پوشش سنتی مردم روستا
زیست محیطی	از بین رفتن گونه های گیاهی و جانوری در روستا، ساخت و ساز بی رویه و تغییر چشم انداز روستا، تخریب باغ ها و اراضی کشاورزی روستا، آلودگی اطراف رودخانه در روستا، آلودگی ناشی از ریختن زباله در روستا، توسعه زیرساخت های بهداشتی در روستا، آلودگی منابع آب در روستا، افت بهداشت در روستا، تغییر کاربری اراضی (مزارع تبدیل به املاک و مستغلات) در روستا، تغییر شکل زمین ناشی از تسطیح اراضی و آماده سازی زمین برای ساخت و ساز در روستا، فرسایش خاک ناشی از عملیات خاکبرداری، پساب ها و پسماندهای فعالیت انسانی در روستا، آلودگی هوای روستا، ایجاد ترافیک و تصادف در روستا، تقویت آگاهی زیست محیطی مردم روستا، آلودگی صوتی ناشی از رفت و آمد و تردد ماشین آلات در روستا
کالبدی	بهبود یافتن وضعیت جاده های روستا، افزایش دسترسی به خدمات حمل و نقل، بکارگیری مصالح مناسب در ساخت مسکن، افزایش امکانات زیرساختی (گاز، برق، تلفن و...) در روستا، ساخت مکانهای تفریحی در روستا، افزایش ساخت و سازهای مسکونی در روستا، گسترش امکانات اقامتی (هتل، خانه سازمانی) در روستا، گسترش امکانات پذیرایی (رستوران و...) در روستا، گسترش الگوی معماری جدید در روستا

منبع: یافته های پژوهش، ۱۳۹۹

شهرستان میرجاوه در نیمه شمالی استان سیستان و بلوچستان و در جنوب شرقی شهرستان زاهدان واقع شده است. این شهرستان از جمله شهرستان های مرزی استان محسوب شده، به طوری که از سمت شرق در فاصله تقریباً ۹ کیلومتری مرز کشور پاکستان قرار گرفته است. از سمت شمال غرب نیز این شهرستان در فاصله تقریباً ۸۰ کیلومتری از زاهدان (مرکز استان) و از سمت جنوب در فاصله اندکی از روستای لادیز واقع گردیده است. موقعیت جغرافیایی شهر میرجاوه واقع در مدار ۲۹ درجه شمالی و نصف النهار ۶۱ درجه و ۲۶ دقیقه شرقی است (رحمت زهی، ۱۳۹۵: ۶۴). شهرستان میرجاوه از شمال و شمال غربی به شهرستان زاهدان و از جنوب و جنوب غربی به شهرستان خاش منتهی می شود. موقعیت جغرافیایی شهر میرجاوه واقع در مدار ۲۹ درجه شمالی و نصف النهار ۶۱ درجه و ۲۶ دقیقه شرقی می باشد. شهرستان میرجاوه، دارای ۳ بخش به نام های بخش مرکزی، لادیز و ریگ ملک می باشد. بخش مرکزی شامل دهستان های (حومه و انده) بخش لادیز شامل دهستان های (لادیز،

تمین و جون آباد) و بخش ریگ ملک شامل دهستان‌های (ریگ ملک و تهلاب) می‌باشد. روستای تمین یکی از روستاهای شهرستان میرجاوه است که در بخش لادیز این شهرستان و دهستان تمین واقع شده است. این روستا در مدار ۲۹ درجه و ۱۳ دقیقه شمالی و عرض ۶۱ درجه و ۲۳ دقیقه شرقی واقع شده است. این روستا یکی از مهمترین روستاهای گردشگری در استان سیستان و بلوچستان و مهمترین روستای گردشگری شهرستان میرجاوه است (فرمانداری شهرستان میرجاوه، ۱۳۹۸).

شکل ۲- موقعیت روستای تمین در استان، شهرستان و دهستان (ترسیم: نگارندگان، ۱۳۹۹)

۴- یافته‌ها و تحلیل داده

جهت بررسی اثرات گردشگری بر هریک از ابعاد مختلف پایداری روستا که شامل اقتصادی، اجتماعی، زیست محیطی و کالبدی از آزمون تی تک نمونه‌ای استفاده شده است. عبارت بهتر؛ در این تحقیق به دنبال بررسی و شناسایی اثرات گردشگری بر ابعاد مختلف پایداری که شامل ۴ بعد است؛ در این روستای گردشگری پرداخته شده است. لذا شناسایی این اثرات می‌تواند پیش نیاز هر گونه برنامه ریزی در حوزه‌های مختلف روستا جهت حرکت به سمت پایداری است.

جامعه میزبان؛ با توجه به اینکه از نظر قومیتی و مذهبی، و نیز رفتاری، خاص بوده و بومی باقی مانده بود، رفتارشناسی و نظرات آنان در بررسی‌های میدانی و نیز در طراحی پرسشنامه‌ها کاملاً مورد توجه قرار گرفت. همچنین پرسشنامه‌ها توسط یکی از محققان که ساکن روستا بوده و مورد تایید و معتمد روستاییان بود، با حوصله و دقت فراوان و با توجه به ویژگی‌های رفتاری و فرهنگی جامعه میزبان، توزیع و تکمیل شد. بر این اساس رفتارشناسی جامعه میزبان در همه مراحل تحقیق از ابتدا تا انتها مورد توجه و مدنظر قرار گرفت.

در بررسی اثرات گردشگری بر جامعه میزبان که از آزمون تی تک نمونه ای استفاده شد؛ عدد ۳ به عنوان میانگین مطلوب در نظر گرفته شده است. در اینجا اثرات مثبت و منفی گردشگری بر ابعاد مختلف در نظر گرفته شده است. چنانچه میانگین بدست آمده بالاتر از میانگین مطلوب (۳) باشد اثرات گردشگری مثبت بوده است و چنانچه میانگین بدست آمده کوچکتر از میانگین مطلوب (۳) باشد اثرات گردشگری منفی بوده است.

جهت بررسی اثرات گردشگری بر وضعیت بعد اقتصادی از آزمون تی تک نمونه ای استفاده شده است. از میان ۱۴ گویه مورد بررسی ۲ گویه میانگین پایین تر از میانگین حد مطلوب و ۱۲ گویه میانگین بالاتر از حد مطلوب دارد. بنابراین با توجه به نتایج بدست آمده می توان چنین بیان کرد که گردشگری بر ۱۲ گویه بعد اقتصادی اثرات مثبت و بر ۲ گویه اثرات منفی داشته است. گویه ایجاد بازارهای جدید برای محصولات محلی در روستا با میانگین ۳/۳۱۹ بیشترین میانگین در بین سایر گویه های بعد اقتصادی به خود اختصاص داده است و گویه افزایش قیمت زمین و مسکن در روستا با میانگین ۲/۷۸۸ کمترین میانگین را در بین سایر گویه های اقتصادی به خود اختصاص داده است. در نهایت اثرات گردشگری بر بعد اقتصادی با میانگین ۳/۱۰۹ بالاتر از میانگین مطلوب و مثبت بوده است. نتایج آزمون از رضایت نسبی جامعه میزبان از اثرات گردشگری بر بعد اقتصادی را نشان می دهد؛ چنان که گردشگران با اجاره منازل روستاییان، خرید محصولات شان، تورگردانی و راهنمایی گردشگران و... موجب افزایش درآمد و اشتغال در روستا شده اند و پیامدهای مثبت فراوانی مانند؛ افزایش سطح اشتغال در روستا، ایجاد بازارهای جدید برای محصولات محلی در روستا، افزایش درآمد روستاییان، افزایش قدرت خرید ساکنین روستا، افزایش تولید محصولات کشاورزی، افزایش جذب سرمایه در بخش خصوصی در روستا، رونق خدمات وابسته به ساخت و ساز مثل بنایی، نجاری، سنگ کاری و غیره در روستا، رونق ساخت و ساز در روستا، جذب بیشتر بودجه های دولتی در روستا، ایجاد خدمات خرده فروشی در روستا، افزایش قیمت زمین کشاورزی در روستا و تنوع بخشی به منابع درآمدی روستاییان شده است که همه این موارد از آثار مثبت گردشگری است. همچنین باعث افزایش قیمت زمین و مسکن در روستا و افزایش هزینه های زندگی ساکنین روستا شده است که به نوعی این موارد از اثرات منفی گردشگری بر جامعه میزبان در بعد اقتصادی است. هر چند برای عده ای از روستاییان مشغول در این زمینه، درآمدهای فراوانی را موجب شده و از جهتی حتی مثبت نیز بوده است.

جدول ۳. بررسی اثرات گردشگری بر بعد اقتصادی جامعه میزبان با استفاده از آزمون تی تک نمونه ای

مطلوبیت عدد مورد آزمون=۳						
گویه	مقدار آماره (t)	میانگین عددی	سطح معنی داری	اختلاف میانگین	فاصله اطمینان ۹۵ درصد حد بالا حد پایین	
افزایش سطح اشتغال در روستا	۴/۶۵۳	۳/۱۱۲	۰/۰۰۰	۰/۱۱۲	۰/۲۵۴ - ۰/۰۸۲	
ایجاد بازارهای جدید برای محصولات محلی در روستا	۵/۱۷۹	۳/۳۱۹	۰/۰۰۱	۰/۳۱۹	۰/۴۳۷ - ۰/۱۹۶	
افزایش درآمد روستاییان	۴/۴۷۶	۳/۱۰۹	۰/۰۰۰	۰/۱۰۹	۰/۲۱۲ - ۰/۰۴۴	
افزایش قیمت زمین و مسکن در روستا	-۴/۲۵۴	۲/۷۸۸	۰/۰۰۰	-۰/۲۲۲	-۰/۱۲۸ - -۰/۳۱۲	
افزایش هزینه های زندگی ساکنین روستا	-۳/۴۴۸	۲/۸۶۸	۰/۰۰۲	-۰/۱۳۲	-۰/۲۴۱ - -۰/۰۷۴	

۰/۱۶۶	۰/۳۱۶	۰/۲۱۱	۰/۰۰۰	۳/۲۱۱	۴/۶۶۵	افزایش قدرت خرید ساکنین روستا
۰/۰۳۷	۰/۱۵۴	۰/۰۷۷	۰/۰۰۲	۳/۰۷۷	۴/۱۶۵	افزایش تولید محصولات کشاورزی
۰/۰۹۵	۰/۲۶۷	۰/۱۳۸	۰/۰۰۰	۳/۱۳۸	۴/۷۷۶	افزایش جذب سرمایه در بخش خصوصی در روستا
۰/۱۰۳	۰/۳۲۳	۰/۱۶۶	۰/۰۰۰	۳/۱۶۶	۴/۷۳۳	رونق خدمات وابسته به ساخت و ساز مثل بنایی، نجاری، سنگ کاری و... در روستا
۰/۱۱۲	۰/۳۵۵	۰/۲۲۳	۰/۰۰۰	۳/۲۲۳	۴/۸۸۹	رونق ساخت و ساز در روستا
۰/۰۵۵	۰/۱۹۹	۰/۱۰۱	۰/۰۰۰	۳/۱۰۱	۴/۳۳۴	جذب بیشتر بودجه های دولتی در روستا
۰/۰۶۶	۰/۲۳۳	۰/۱۱۶	۰/۰۰۰	۳/۱۱۶	۴/۴۴۹	ایجاد خدمات خرده فروشی در روستا
۰/۰۸۹	۰/۲۶۶	۰/۱۲۶	۰/۰۰۰	۳/۱۲۶	۴/۴۵۴	افزایش قیمت زمین کشاورزی در روستا
۰/۱۲۲	۰/۳۲۲	۰/۱۷۸	۰/۰۰۰	۳/۱۷۸	۴/۵۵۲	تنوع بخشی به منابع درآمدی روستاییان
۰/۰۸۸	۰/۲۲۳	۰/۱۰۹	۰/۰۰۰	۳/۱۰۹	۴/۴۱۸	جمع (اقتصادی)

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹

جهت بررسی اثرات گردشگری بر وضعیت بعد اجتماعی از آزمون تی تک نمونه‌ای استفاده شده است. از میان ۱۱ گویه مورد بررسی همه گویه‌ها میانگین بالاتر از حد مطلوب دارد. بنابراین با توجه به نتایج بدست آمده می‌توان چنین بیان کرد که گردشگری بر همه گویه‌های بعد اجتماعی اثرات مثبت داشته است. از میان گویه‌های مورد بررسی گویه افزایش تعامل مردم روستا با مهمانان (گردشگران) با میانگین ۳/۳۴۴ بیشترین میانگین در بین سایر گویه‌های بعد اجتماعی به خود اختصاص داده است و گویه تغییر پوشش سنتی مردم روستا با میانگین ۳/۰۹۸ کم‌ترین میانگین را در بین سایر گویه‌های اجتماعی به خود اختصاص داده است. در نهایت اثرات گردشگری بر بعد اجتماعی با میانگین ۳/۱۷۸ بالاتر از میانگین مطلوب و مثبت ارزیابی شده است. نتایج آزمون نشان داد که اثرات گردشگری بر همه گویه‌های بعد اجتماعی مثبت بوده است و روستاییان رضایت نسبی از این تاثیرات داشته‌اند. همچنان که این اثرات در روستای تمین باعث کاهش مهاجرت از روستا، افزایش انگیزه ماندگاری در روستا، افزایش سطح رفاه و کیفیت زندگی در روستا، افزایش خانه های دوم (ساکنین شهرهای میرجاوه و زاهدان و سایر شهرها) در روستا، بورس بازی زمین در روستا، الگوپذیری مردم روستا از گردشگران (نوع پوشش، تعداد فرزندان کمتر، گویش، استفاده از مبلمان در منزل و داشتن اتاق خصوصی) در روستا، ناامنی در روستا، افزایش سطح سواد و تحصیلات اهالی روستا، افزایش سطح سواد و تحصیلات اهالی روستا، افزایش تعامل مردم روستا با مهمانان (گردشگران)، تغییر خیلی کم پوشش سنتی مردم بومی روستا و تغییر کم پوشش سنتی مردم روستا شده است. عبارت بهتر؛ گردشگری، اثرات مثبتی بر جنبه های اجتماعی مردم روستا داشته است.

جدول ۴. بررسی اثرات گردشگری بر بعد اجتماعی جامعه میزبان با استفاده از آزمون تی تک نمونه‌ای

مطلوبیت عدد مورد آزمون = ۳						
فاصله اطمینان ۹۵ درصد	اختلاف میانگین	سطح معنی داری	میانگین عددی	مقدار آماره (t)	گویه	حد بالا حد پایین
۰/۰۸۲	۰/۱۷۹	۰/۱۰۳	۳/۱۰۳	۴/۳۶۳	کاهش مهاجرت از روستا	
۰/۱۶۸	۰/۳۴۷	۰/۲۷۸	۳/۲۷۸	۴/۶۷۷	افزایش انگیزه ماندگاری در روستا	
۰/۲۳۹	۰/۲۲۸	۰/۱۳۳	۳/۱۳۳	۴/۴۲۱	افزایش سطح رفاه و کیفیت زندگی در روستا	
۰/۰۶۶	۰/۱۹۸	۰/۱۳۶	۳/۱۳۶	۴/۵۶۷	افزایش خانه های دوم (ساکنین شهرهای میرجاوه و زاهدان و سایر شهرها) در روستا	
۰/۳۸۹	۰/۵۱۹	۰/۴۵۹	۳/۱۵۹	۴/۶۵۴	بورس بازی زمین در روستا	
۰/۱۴۹	۰/۲۵۳	۰/۱۹۶	۳/۱۹۶	۴/۶۱۲	الگوپذیری مردم روستا از گردشگران (نوع پوشش، تعداد فرزندان کمتر، گویش، استفاده از مبلمان در منزل و داشتن اتاق خصوصی) در روستا	
۰/۱۰۸	۰/۲۴۶	۰/۱۶۳	۳/۱۶۳	۴/۵۸۴	ناامنی در روستا	
۰/۱۴۸	۰/۳۲۸	۰/۲۳۴	۳/۲۳۴	۴/۶۹۶	افزایش سطح سواد و تحصیلات اهالی روستا	
۰/۲۲۶	۰/۴۶۵	۰/۳۴۴	۳/۳۴۴	۴/۷۶۷	افزایش تعامل مردم روستا با مهمانان (گردشگران)	
۰/۰۸۳	۰/۲۵۵	۰/۱۲۰	۳/۱۲۰	۴/۴۸۴	تغییر پوشش سنتی مردم بومی روستا	
۰/۰۴۵	۰/۱۸۸	۰/۰۹۸	۳/۰۹۸	۴/۲۸۸	تغییر پوشش سنتی مردم روستا	
۰/۱۲۲	۰/۳۲۲	۰/۱۷۸	۳/۱۷۸	۴/۵۹۸	جمع (اجتماعی)	

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹

جهت بررسی اثرات گردشگری بر وضعیت بعد زیست محیطی از آزمون تی تک نمونه‌ای استفاده شده است. از میان ۱۵ گویه مورد بررسی ۸ گویه میانگین پایین‌تر از حد مطلوب و ۷ گویه میانگین بالاتر از حد مطلوب دارند. بنابراین با توجه به نتایج بدست آمده می‌توان چنین بیان کرد که گردشگری بر بعد زیست محیطی اثرات مثبت و منفی داشته است. از میان گویه‌های مورد بررسی گویه از بین رفتن گونه‌های گیاهی و جانوری در روستا با میانگین ۳/۴۰۱ بیشترین میانگین در بین سایر گویه‌های بعد زیست محیطی به خود اختصاص داده است و گویه آلودگی صوتی ناشی از رفت و آمد و تردد ماشین آلات در روستا با میانگین ۲/۷۷۹ کمترین میانگین را در بین سایر گویه‌های بعد زیست محیطی به خود اختصاص داده است. در نهایت اثرات گردشگری بر بعد زیست محیطی با میانگین ۳/۰۵۳ بالاتر از میانگین مطلوب و مثبت ارزیابی شده است. نتایج آزمون نشان داد که اثرات گردشگری بر بعد زیست محیطی منفی و مثبت بوده است. چنان که اثرات مثبت باعث حفظ گونه‌های گیاهی و جانوری در روستا، حفظ باغ‌ها و اراضی کشاورزی روستا، توسعه زیرساخت‌های بهداشتی در روستا، تغییر شکل زمین ناشی از تسطیح اراضی و آماده‌سازی زمین برای ساخت و ساز در روستا، تغییر شکل زمین ناشی از تسطیح اراضی و آماده‌سازی زمین برای ساخت و ساز در روستا، عدم فرسایش خاک ناشی از عملیات خاکبرداری، پساب‌ها و پسماندهای فعالیت انسانی در روستا و عدم آلودگی هوای روستا شده است. یادآور می‌شود اگر چه با افزایش گردشگران و مسافران و تردد خودروهای فراوان در سطح روستا باعث آلودگی صوتی و گاهی افزایش آلودگی هوا شده است ولی میزان آلودگی به حدی نیست که در وضعیت نامطلوب قرار داشته

باشد و به دلیل شرایط جغرافیایی منطقه کم‌تر دچار آلودگی هوا شده است. همچنین با توجه به عملیات خاکبرداری و پسماندهای فعالیت انسانی فرسایش خاک در این روستا ناچیز بوده است. البته یادآور می‌شود که عملیات خاکبرداری در این روستا گاهی محدود و مربوط به منطقه خاصی بوده است و در رابطه با پسماندهای انسانی با توجه به اطلاع رسانی‌های اخیر و دادن کیسه‌های زباله به گردشگران در سال‌های اخیر پسماندهای رها شده در طبیعت کاهش یافته است.

با وجود اثرات مثبت یاد شده در روستا گردشگری اثرات منفی همچون ساخت و ساز بی رویه و تغییر چشم انداز روستا، آلودگی اطراف رودخانه در روستا، آلودگی ناشی از ریختن زباله در روستا، آلودگی منابع آب در روستا، افت بهداشت در روستا، تغییر کاربری اراضی (مزارع تبدیل به املاک و مستغلات) در روستا، ایجاد ترافیک و تصادف در روستا و آلودگی صوتی ناشی از رفت و آمد و تردد ماشین آلات در روستا شده است. اما خوب آنچه مشهود است، اثرات مثبت بیشتری داشته که می‌توان با برنامه ریزی مشارکتی با ساکنین، اثرات منفی را به حداقل رساند.

جدول ۵. بررسی اثرات گردشگری بر بعد زیست محیطی جامعه میزبان با استفاده از آزمون تی تک نمونه‌ای

مطلوبیت عدد مورد آزمون = ۳						
فاصله اطمینان ۹۵ درصد	اختلاف میانگین	سطح معنی داری	مقدار آماره (t)	میانگین عددی	گویه	
						حد بالا
۰/۲۹۷	۰/۴۷۷	۰/۴۰۱	۰/۰۰۰	۳/۴۰۱	۴/۷۸۷	از بین رفتن گونه های گیاهی و جانوری در روستا
-۰/۲۵۴	-۰/۱۱۱	-۰/۲۱۰	۰/۰۰۲	۲/۷۹۰	-۵/۴۴۳	ساخت و ساز بی رویه و تغییر چشم انداز روستا
۰/۲۳۶	۰/۴۷۶	۰/۳۹۲	۰/۰۰۶	۳/۳۹۲	۴/۵۴۱	تخریب باغ ها و اراضی کشاورزی روستا
-۰/۲۳۴	-۰/۰۹۴	-۰/۱۵۱	۰/۰۰۱	۲/۸۴۹	-۵/۳۴۸	آلودگی اطراف رودخانه در روستا
-۰/۱۹۸	-۰/۰۹۳	-۰/۱۲۹	۰/۰۰۰	۲/۸۷۱	-۵/۳۲۸	آلودگی ناشی از ریختن زباله در روستا
۰/۱۸۳	۰/۳۴۸	۰/۲۱۶	۰/۰۰۹	۳/۲۱۶	۴/۴۸۹	توسعه زیرساخت های بهداشتی در روستا
-۰/۱۶۶	-۰/۰۵۵	-۰/۰۹۹	۰/۰۰۰	۲/۹۰۱	-۵/۱۳۳	آلودگی منابع آب در روستا
-۰/۱۶۲	-۰/۰۶۸	-۰/۱۰۴	۰/۰۰۲	۲/۸۹۶	-۵/۲۱۹	افت بهداشت در روستا
-۰/۱۶۷	-۰/۰۶۶	-۰/۱۱۷	۰/۰۰۰	۲/۸۸۳	-۵/۲۵۵	تغییر کاربری اراضی (مزارع تبدیل به املاک و مستغلات) در روستا
۰/۱۷۸	۰/۲۹۹	۰/۲۰۸	۰/۰۰۰	۳/۲۰۸	۴/۴۴۴	تغییر شکل زمین ناشی از تسطیح اراضی و آماده سازی زمین برای ساخت و ساز در روستا
۰/۱۵۳	۰/۲۵۴	۰/۱۸۸	۰/۰۰۰	۳/۱۸۸	۴/۲۷۶	فرسایش خاک ناشی از عملیات خاکبرداری، پساب ها و پسماندهای فعالیت انسانی در روستا
۰/۱۸۷	۰/۲۸۷	۰/۲۱۱	۰/۰۰۰	۳/۲۱۱	۴/۴۴۸	آلودگی هوای روستا
-۰/۱۸۴	-۰/۰۷۷	-۰/۱۲۰	۰/۰۰۳	۲/۸۸۰	-۵/۲۶۷	ایجاد ترافیک و تصادف در روستا
۰/۲۴۳	۰/۴۲۸	۰/۳۲۳	۰/۰۰۰	۳/۳۲۳	۴/۵۴۶	تقویت آگاهی زیست محیطی مردم روستا
-۰/۳۱۹	-۰/۱۰۹	-۰/۲۲۱	۰/۰۰۳	۲/۷۷۹	-۵/۶۵۶	آلودگی صوتی ناشی از رفت و آمد و تردد ماشین آلات در روستا
۰/۰۳۳	۰/۱۰۹	۰/۰۵۳	۰/۰۰۰	۳/۰۵۳	۴/۲۱۲	جمع (زیست محیطی)

جهت بررسی اثرات گردشگری بر وضعیت بعد کالبدی از آزمون تی تک نمونه‌ای استفاده شده است. از میان ۱۱ گویه مورد بررسی همه گویه‌ها میانگین بالاتر از حد مطلوب دارد. بنابراین با توجه به نتایج بدست آمده می‌توان چنین بیان کرد که گردشگری بر همه گویه‌های بعد کالبدی اثرات مثبت داشته است. از میان گویه‌های مورد بررسی گویه ساخت مکانهای تفریحی در روستا با میانگین ۳/۳۸۷ بیشترین میانگین در بین سایر گویه‌های بعد کالبدی به خود اختصاص داده است و گویه تافزایش امکانات زیرساختی (گاز، برق، تلفن و...) در روستا با میانگین ۳/۰۸۵ کم‌ترین میانگین را در بین سایر گویه‌های کالبدی به خود اختصاص داده است. در نهایت اثرات گردشگری بر بعد کالبدی با میانگین ۳/۱۷۸ بالاتر از میانگین مطلوب و مثبت ارزیابی شده است. نتایج آزمون نشان داد که گردشگری اثرات مثبت بر روی گویه‌های بعد کالبدی داشته است و اثرات منفی در این بعد وجود ندارد. بنابراین اثرات مثبت بدین صورت است که باعث بهبود یافتن وضعیت جاده‌های روستا، افزایش دسترسی به خدمات حمل و نقل، بکارگیری مصالح مناسب در ساخت مسکن، افزایش امکانات زیرساختی (گاز، برق، تلفن و...) در روستا، افزایش ساخت و سازهای مسکونی در روستا، گسترش امکانات اقامتی (هتل، خانه سازمانی) در روستا، گسترش امکانات پذیرایی (رستوران و...) در روستا و گسترش الگوی معماری جدید در روستا شده است. البته یادآور می‌شود که در این روستا هتل یا مسافرخانه‌ای وجود ندارد ولی خانه‌هایی در روستا وجود دارد که به گردشگران در صورت تقاضا به صورت روزانه اجاره داده می‌شود و منظور از گسترش امکانات اقامتی در روستا بیشتر در این زمینه است. بر این اساس، گردشگری در روستای مورد نظر در بعد کالبدی؛ اثرات مثبت و قابل توجهی داشته است.

جدول ۶- بررسی اثرات گردشگری بر بعد کالبدی جامعه میزبان با استفاده از آزمون تی تک نمونه‌ای

مطلوبیت عدد مورد آزمون = ۳						
گویه	مقدار آماره (t)	میانگین عددی	سطح معنی داری	اختلاف میانگین	فاصله اطمینان ۹۵ درصد	
					حد بالا	حد پایین
بهبود یافتن وضعیت جاده‌های روستا	۴/۴۳۳	۳/۱۴۶	۰/۰۰۰	۰/۱۴۶	۰/۰۶۶	۰/۳۱۲
افزایش دسترسی به خدمات حمل و نقل	۴/۸۷۸	۳/۲۶۵	۰/۰۰۰	۰/۲۶۵	۰/۱۸۷	۰/۳۶۷
بکارگیری مصالح مناسب در ساخت مسکن	۴/۶۰۸	۳/۱۲۶	۰/۰۰۰	۰/۱۲۶	۰/۰۵۶	۰/۳۲۳
افزایش امکانات زیرساختی (گاز، برق، تلفن و...) در روستا	۴/۲۸۷	۳/۰۸۵	۰/۰۰۲	۰/۰۸۵	۰/۱۶۴	۰/۰۳۴
ساخت مکانهای تفریحی در روستا	۵/۱۶۵	۳/۳۸۷	۰/۰۰۰	۰/۳۸۷	۰/۴۵۵	۰/۱۸۷
افزایش ساخت و سازهای مسکونی در روستا	۴/۷۷۸	۳/۲۲۶	۰/۰۰۱	۰/۲۲۶	۰/۳۴۴	۰/۱۶۶
گسترش امکانات اقامتی (هتل، خانه سازمانی) در روستا	۴/۱۹۷	۳/۰۷۷	۰/۰۰۰	۰/۰۷۷	۰/۱۵۶	۰/۰۴۳
گسترش امکانات پذیرایی (رستوران و...) در روستا	۴/۲۳۱	۳/۱۰۷	۰/۰۰۰	۰/۱۰۷	۰/۱۷۶	۰/۰۷۴
گسترش الگوی معماری جدید در روستا	۴/۷۷۶	۳/۱۸۸	۰/۰۰۰	۰/۱۸۸	۰/۳۱۲	۰/۱۰۹
جمع (کالبدی)	۴/۶۷۶	۳/۱۷۸	۰/۰۰۰	۰/۱۷۸	۰/۳۰۶	۰/۱۰۱

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹

در ادامه جهت بررسی دقیقتر اثرات گردشگری بر ابعاد مختلف در جامعه میزبان از آزمون رگرسیون چند متغیره و آزمون فیشر استفاده شده است. همان طور که در جدول شماره ۶ مشاهده می شود؛ مقدار ضریب تعیین برابر است با $0/823$ که نشان می دهد که متغیر مستقل $0/82$ درصد از متغیر وابسته را تبیین می کند و این بدان معنی است که بین گردشگری و ابعاد جامعه میزبان با توجه به سطح معناداری بدست آمده ($0/001$) رابطه کاملاً معنی دار و منسجمی برقرار است. به عبارتی می توان چنین بیان کرد که اثرات گردشگری بر ابعاد مختلف در روستای تمین چشمگیر بوده است. چنان که اثرات گردشگری بر همه ابعاد اقتصادی، اجتماعی، زیست محیطی و کالبدی، معنادار است (جدول ۶ و ۷).

جدول ۷- تحلیل واریانس اثرات گردشگری بر ابعاد مختلف جامعه میزبان

خطای معیار	ضریب تعیین تصحیح شده	ضرب تعیین	ضریب همبستگی چندگانه
$0/034$	$0/812$	$0/823$	$0/831$

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹

جدول ۸- تحلیل واریانس مبتنی بر وجود رابطه خطی اثرات گردشگری و ابعاد مختلف جامعه میزبان

مولفه	مجموع مربعات	درجه آزادی	میانگین مربعات	آمار F	سطح معنادار
اثر رگرسیون	$8/323$	۴	$5/534$		
باقیمانده	$2/173$	۲۵۷	$0/001$	$33/177$	$0/001$
جمع	$10/496$	۲۶۲			

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹

نتایج جدول شماره ۸ نشان می دهد که سطح معناداری برای تمام متغیرها کمتر از سطح $0/01$ است که این نشان دهنده این است که می توان نتایج را به کل جامعه آماری تعمیم داد. بنابراین با این توصیف گردشگری بیشترین تاثیر را بر بعد اقتصادی و بعد کالبدی به ترتیب با مقدار بتای $0/362$ و $0/302$ داشته است؛ و کمترین تاثیر با ضریب بتای $0/157$ ، بر بعد اجتماعی و بعد زیست محیطی با ضریب بتای $0/234$ در روستای تمین داشته است.

بنابراین با توجه به نتایج به دست آمده می توان چنین بیان کرد که گردشگری بر همه ابعاد مورد بررسی تاثیر گذار بوده است. اما بر دو بعد اقتصادی و کالبدی بیشترین تاثیر را داشته است. چنان که باعث افزایش سطح اشتغال در روستا، ایجاد بازارهای جدید برای محصولات محلی در روستا، افزایش درآمد روستاییان، افزایش قدرت خرید ساکنین روستا، افزایش تولید محصولات کشاورزی، افزایش جذب سرمایه در بخش خصوصی در روستا، رونق خدمات وابسته به ساخت و ساز مثل بنایی، نجاری، سنگ کاری و غیره در روستا، رونق ساخت و ساز در روستا، جذب بیشتر بودجه های دولتی در روستا، ایجاد خدمات خرده فروشی در روستا، افزایش قیمت زمین کشاورزی در روستا و تنوع بخشی به منابع درآمدی روستاییان شده است که همه این موارد از آثار مثبت گردشگری است. بهبود یافتن وضعیت جاده های روستا، افزایش دسترسی به خدمات حمل و نقل، بکارگیری مصالح مناسب در ساخت مسکن، افزایش امکانات زیرساختی (گاز، برق، تلفن و...) در روستا، افزایش ساخت و

سازهای مسکونی در روستا، گسترش امکانات اقامتی (هتل، خانه سازمانی) در روستا، گسترش امکانات پذیرایی (رستوران و...) در روستا و گسترش الگوی معماری جدید در روستا شده است. البته یادآور می‌شود که در این روستا هتل یا مسافرخانه‌ای وجود ندارد ولی خانه‌هایی در روستا وجود دارد که به گردشگران در صورت تقاضا به صورت روزانه اجاره داده می‌شود و منظور از گسترش امکانات اقامتی در روستا بیشتر در این زمینه است.

جدول ۹- ضریب رگرسیون متغیرهای مستقل (اثرات گردشگری) و متغیر وابسته (جامعه میزبان)

سطح معناداری	T	ضریب استاندارد		متغیرها
		ضریب غیر استاندارد B	خطای استاندارد BETA	
۰/۰۴۴	۲/۴۳۲	۰/۳۴	۰/۰۱۹	متغیر وابسته (جامعه میزبان)
۰/۰۰۰	۵/۶۶۵	۰/۲۹۴	۰/۰۰۲	اقتصادی
۰/۰۰۰	۴/۶۷۷	۰/۱۳۲	۰/۰۰۵	اجتماعی
۰/۰۰۰	۴/۷۷۸	۰/۲۶۸	۰/۰۰۳	کالبدی
۰/۰۰۰	۵/۴۴۵	۰/۱۹۴	۰/۰۰۵	زیست محیطی

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹

۵- بحث و فرجام

گردشگری اغلب به خاطر اثرات مثبت بالقوه‌ای که دارد، توسط دولت و سایر آژانس‌های توسعه انتخاب و حمایت می‌شود و سیاست‌ها و استراتژی‌های گوناگونی هم برای تقویت این اثرات مثبت و هم برای کنترل یا از بین بردن پیامدهای منفی آن به کار گرفته می‌شوند. در این میان، گردشگری مبتنی بر جامعه میزبان یک استراتژی بالقوه موثر برای اتصال کسب و کار گردشگری با اهداف محلی توسعه پایدار و حفاظت زیست محیطی بلند مدت است. گردشگری مبتنی بر جامعه میزبان می‌تواند علاوه بر ارائه مزایای اقتصادی، رهبری محلی موثر داشته و حتی موجب توانمندسازی گردد. این پژوهش با هدف ارزیابی اثرات گردشگری بر ابعاد مختلف جامعه میزبان روستای تمین، شهرستان میرجاوه انجام شده است.

نتایج پژوهش نشان داد که گردشگری باعث بهبود یافتن وضعیت ابعاد اقتصادی، اجتماعی، زیست محیطی و کالبدی در روستای تمین شده است و رضایت نسبی مردم جامعه میزبان را از اثرات گردشگری نشان می‌دهد. همچنین نتایج آزمون‌ها به طور کلی نشان می‌دهد که اثرات گردشگری در ابعاد مختلف بر جامعه میزبان عمدتاً مثبت بوده است. هر چند اثرات منفی نیز داشته است؛ عمده اثرات مثبت گردشگری در روستای تمین؛ افزایش سطح اشتغال، ایجاد بازارهای جدید برای محصولات محلی، افزایش درآمد روستاییان، افزایش قدرت خرید ساکنین روستا، افزایش تولید محصولات کشاورزی، افزایش جذب سرمایه در بخش خصوصی در روستا، رونق خدمات وابسته به ساخت و ساز مثل بنایی، نجاری، سنگ کاری و غیره، رونق ساخت و ساز، جذب بیشتر بودجه‌های دولتی به روستا، ایجاد خدمات خرده‌فروشی در روستا، افزایش قیمت زمین

کشاورزی در روستا و تنوع بخشی به منابع درآمدی روستاییان، کاهش مهاجرت از روستا، افزایش انگیزه ماندگاری در روستا، افزایش سطح رفاه و کیفیت زندگی در روستا، افزایش خانه های دوم (ساکنین شهرهای میرجاوه و زاهدان و سایر شهرها)، افزایش سطح سواد و تحصیلات اهالی، افزایش تعامل مردم روستا با مهمانان (گردشگران)، تغییر کم پوشش سنتی مردم روستا، حفظ گونه های گیاهی و جانوری، حفظ باغ ها و اراضی کشاورزی روستا، توسعه زیرساخت های بهداشتی، تغییر شکل زمین ناشی از تسطیح اراضی و آماده سازی زمین برای ساخت و ساز، عدم فرسایش خاک ناشی از عملیات خاکبرداری، پساب ها، پسماندهای فعالیت انسانی در روستا و عدم آلودگی هوای روستا، بهبود یافتن وضعیت جاده های روستا، افزایش دسترسی به خدمات حمل و نقل، بکارگیری مصالح مناسب در ساخت مسکن، افزایش امکانات (هتل، خانه سازمانی) در روستا، گسترش امکانات پذیرایی (رستوران و...) در روستا و... شده است. همچنین از اثرات منفی گردشگری بر جامعه میزبان می توان به؛ بورس بازی زمین در روستا، الگوپذیری مردم روستا از گردشگران (تعداد فرزندان کمتر، تغییر گویش، استفاده از مبلمان در منزل و داشتن اتاق خصوصی)، بروز بعضی ناامنی ها، گسترش الگوی معماری جدید، افزایش قیمت زمین و مسکن، افزایش هزینه های زندگی ساکنین، ساخت و ساز بی رویه و تغییر چشم انداز روستا، آلودگی اطراف رودخانه، آلودگی ناشی از ریختن زباله، آلودگی منابع آب، تغییر کاربری اراضی (مزارع تبدیل به املاک و مستغلات) در روستا، ایجاد ترافیک و تصادف در روستا و آلودگی صوتی ناشی از رفت و آمد و تردد وسایل نقلیه اشاره کرد. همچنین نتایج پژوهش نشان می دهد که گردشگری بیشترین تاثیر را بر بعد اقتصادی و کالبدی داشته است و کمترین تاثیر را بر بعد زیست محیطی و اجتماعی داشته است.

نتایج پژوهش عادل (۱۳۹۱) که به بررسی نگرش جامعه میزبان نسبت به گردشگری و پیامدهای آن در یک بافت زنده تاریخی پرداخت؛ نشان داد که از بعد اجتماعی گردشگری در وضعیت پایداری قرار دارد که این نتایج با یافته های این پژوهش که نشان داد گردشگری بر بعد اجتماعی اثرات منفی نداشته است همخوانی دارد. نتایج پژوهش تقدیسی و همکاران (۱۳۹۱) نشان داد که گردشگری تاثیر مثبتی نظیر افزایش آگاهی های عمومی و بالارفتن سطح استانداردهای زندگی مردم داشته است که با نتایج این پژوهش همخوانی دارد. نتایج پژوهش مطیعی لنگرودی و رضائیه آزادی (۱۳۹۲) نشان داد که گردشگری اثرات مثبتی همچون ایجاد اشتغال برای جوانان و افزایش درآمد برای ساکنین محلی و اثرات منفی مانند افزایش قیمت زمین برای ساکنین محلی به دنبال داشته است با نتایج این پژوهش مطابقت دارد. نتایج پژوهش محمدی و همکاران (۱۳۹۶) نشان داد که همه ابعاد گردشگری تاثیر معنی داری را بر معیشت پایدار روستاییان دارد که با نتایج این پژوهش، همخوانی دارد. نتایج پژوهش دهقانی و عادل ساردوئی (۱۳۹۷) نشان داد که گردشگری باعث تغییر پوشش سنتی در جامعه مورد مطالعه شده است که البته این نتیجه با یافته های این پژوهش همخوانی ندارد. در ادامه به ارائه چند پیشنهاد پرداخته شده است.

- نتایج پژوهش نشان داد گردشگری بیشترین تاثیر را بر بعد اقتصادی در روستای تمین داشته است بنابراین پیشنهاد می شود شرایطی فراهم شود تا از پتانسیل های گردشگری روستا استفاده بیشتری شود که باعث افزایش تعداد گردشگران به این روستا شود که این خود؛ موجب بهبود شرایط اقتصادی ساکنین روستا خواهد شد.

- نتایج نشان داد که بیشترین اثرات منفی بر روی بعد زیست محیطی بوده است بنابراین پیشنهاد می‌شود تا علاوه بر ساکنین روستا، با آموزش های مناسب و نیز بروشورها و حتی وضع قوانین محلی، موجبان آشنایی گردشگران با پیامدهای مخرب زیست محیطی شده و با بالابردن سطح آگاهی آن‌ها، راه‌های کاهش تخریب محیط زیست و اثرات منفی را کاهش داد.
- نتایج نشان داد که گردشگری باعث افزایش اشتغال شده است. بنابراین پیشنهاد می‌شود برنامه‌های آموزشی توسعه مهارت‌های کارآفرینی و خدمات رسانی برای مردم محلی افزایش یابد تا ساکنین بتوانند با افزایش آگاهی‌های خود و بهبود مهارت‌ها؛ به نقش آفرینی موثر و بیشتر در این صنعت بپردازند. عمده‌ترین محرومیت آنان از کسب و کار گردشگری و منافع حاصل از آن و فقدان مهارت‌های کارآفرینی است. لذا این موضوع؛ ضرورت دارد.
- استفاده هوشمندانه از تغییرات حاصل از ورود گردشگران به نحوی که بتوان رفتارهای اجتماعی افراد را به سمت و سوی تغییرات مثبت سوق داده و با برنامه ریزی های مشارکتی با ساکنین؛ اثرات منفی اجتماعی این پدیده را به حداقل رساند.

۶- منابع

- اجزاء شکوهی، محمد؛ بوذرجمهری، خدیجه؛ ایستگلدی، مصطفی و مودودی، مهدی. (۱۳۹۳). بررسی اثرات گردشگری بر کیفیت زندگی جامعه میزبان نمونه مطالعاتی شهر بندر ترکمن، فصلنامه فضای جغرافیایی، سال ۱۴، شماره ۲۷، صص ۱۰۱-۱۲۵.
- اکبریان رونیزی، سعیدرضا. (۱۳۹۲). بررسی رابطه توسعه گردشگری و سرمایه اجتماعی در نواحی روستایی مطالعه موردی دهستان سولقان شهرستان تهران، مجله برنامه ریزی و توسعه گردشگری، شماره ۶، صص ۷۵-۹۲.
- تقدیسی، احمد؛ تقوایی، مسعود و پیری، سیامک. (۱۳۹۱). تحلیلی بر نگرش جامعه میزبان به اثرات اجتماعی- فرهنگی گردشگری شهرستان دالاهو، مجله برنامه ریزی فضایی، سال دوم، شماره ۱، پیاپی ۵، صص ۱۲۱-۱۴۰.
- تقوایی، مسعود و جلالیان، فاطمه. (۱۳۹۶). تعیین زمان مناسب برای گردشگری شهری در استان خوزستان، مجله جغرافیا و برنامه ریزی، شماره ۶۱، صص ۱۱۱-۱۲۵.
- حسام، مهدی. (۱۳۹۵). سنجش نگرش جامعه میزبان به تاثیرات اقتصادی، اجتماعی و محیط زیستی توسعه گردشگری مطالعه موردی روستاهای بخش لاریجان شهرستان آمل، مجله آمایش جغرافیایی فضا، سال ۶، شماره ۲۱، صص ۴۵-۶۰.
- حیدری ساریان، وکیل. (۱۳۹۶). بررسی اثرات گردشگری در توسعه اجتماعی مناطق روستایی مطالعه موردی شهرستان مشکین شهر، مجله آمایش جغرافیایی فضا، سال ۷، شماره ۲۵، صص ۱۷۱-۱۸۶.
- دهقانی، امین و عادل ساردوئی، محسن. (۱۳۹۷). تاثیر توسعه گردشگری روستایی بر مولفه های گردشگری روستایی مطالعه موردی شهرستان جیرفت، مجله روستا و توسعه، سال ۲۱، شماره ۱، صص ۷۱-۹۰.
- رحمت‌زهی، خدیجه. (۱۳۹۵). بررسی راهکارهای توسعه اشتغال پایدار با رویکرد پیشگیری و مبارزه با قاچاق کالا در نواحی روستایی مطالعه موردی شهرستان میرجاوه، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه پیام نور بیرجند، بخش علوم اجتماعی، گروه جغرافیا، رشته برنامه‌ریزی روستایی، بیرجند.
- رسولی، محمد. (۱۳۹۴). بررسی میزان تاثیر عناصر فرهنگی بر نگرش جامعه میزبان در حمایت از توسعه گردشگری مطالعه موردی شهر پیرانشهر، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبائی، دانشکده مدیریت و حسابداری، رشته مدیریت جهانگردی، گرایش برنامه ریزی توسعه، تهران.

- سجادی، ژیلا؛ رضویان، محمدتقی؛ حیدری، جهانگیر و جمالی، حسین. (۱۳۹۷). نقش مدیریت شهری در توسعه پایدار گردشگری ساحلی از دیدگاه جامعه میزبان مطالعه موردی شهر بوشهر، مجله پژوهش و برنامه ریزی شهری، سال ۹، شماره ۳۳، صص ۱-۱۶.
- صنوبری، الهه. (۱۳۹۴). بررسی تاثیر گردشگری روستایی بر توسعه روستایی در شهرستان نطنز، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه پیام نور، دانشکده کشاورزی، مرکز تهران شرق، گروه مهندسی کشاورزی، رشته توسعه روستایی، تهران.
- عادل، سمیرا. (۱۳۹۱). بررسی نگرش جامعه میزبان نسبت به گردشگری و پیامدهای آن در یک بافت زنده تاریخی، مجله هنرهای زیبا-معماری و شهرسازی، دوره ۱۷، شماره ۴، صص ۸۱-۹۴.
- علیقلی زاده فیروزجائی، ناصر؛ رمضان زاده لسبوئی و اسمعیلی، مجید. (۱۳۹۳). سنجش نگرش و گرایش جامعه میزبان له توسعه گردشگری در نواحی روستایی مناطق بیابانی و کویری مطالعه موردی نواحی روستایی شهرستان خورو بیابانک، مجله مطالعات جغرافیایی مناطق خشک، سال ۵، شماره ۱۸، صص ۳۷-۵۳.
- فرمانداری شهرستان میرجاوه، ۱۳۹۸.
- کوهی حبیبی، نازنین. (۱۳۹۵). بررسی عوامل موثر بر حمایت جامعه میزبان از توسعه گردشگری شهری مطالعه موردی شهر اصفهان محله جلفا، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه هنر، دانشکده معماری و شهرسازی، رشته برنامه ریزی شهری، اصفهان.
- لهسایی، سیده سرور. (۱۳۹۴). ارزیابی عملکرد شهرداری شیراز در توسعه صنعت گردشگری با رویکرد کارت امتیازی متوازن و با به کارگیری تکنیک های تصمیم گیری چندگانه فازی، پایان نامه کارشناسی ارشد، گروه مهندسی صنایع، دانشگاه علم و هنر، وابسته به جهاد دانشگاهی، تهران.
- محمدی، سعدی؛ طلعتی، مرضیه؛ اسدی، سیوان و منوچهری، سوران. (۱۳۹۷). تبیین اثرات گسترش گردشگری در تغییر سطح معیشت روستاهای کوهستانی مطالعه موردی دهستان اورامان - غرب استان کردستان، مجله تحقیقات جغرافیایی، سال ۳۳، شماره ۱، پیاپی، صص ۱۹۱-۲۰۸.
- محمدی، سعدی؛ مرادی، اسکندر و رشیدی، زبیده. (۱۳۹۶). اثرات گردشگری بر معیشت پایدار خانوارهای روستایی از دید جامعه میزبان مطالعه موردی بخش اورامان شهرستان سروآباد، مجله جغرافیا، دوره جدید، سال ۱۵، شماره ۵۲، صص ۱۲۱-۱۳۶.
- مطیعی لنگرودی، سیدحسین و رضائیه آزادی، مریم. (۱۳۹۲). ارزیابی اثرات اقتصاد گردشگری از دیدگاه جامعه میزبان در تفرجگاه دربند ارومیه، فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی، سال ۲، شماره ۲، پیاپی ۴، صص ۷۵-۹۱.
- مطیعی لنگرودی، سیدحسین و کاتب ازگمی، زهرا. (۱۳۹۶). پیامدهای اقتصادی توسعه فعالیتهای گردشگری روستایی در شهرستان بندر انزلی مطالعه موردی دهستان لیچارکی حسن رود، فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی، سال ۶، شماره ۳، پیاپی، صص ۱-۱۶.
- ملکی، ابوذر. (۱۳۹۳). بررسی نقش گردشگری روستایی در توانمندسازی اجتماعی روستایی مطالعه موردی روستای ده زیارت شهرستان بوانات استان فارس، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه محقق اردبیلی، دانشکده علوم انسانی، گروه جغرافیا، رشته برنامه ریزی روستایی، اردبیل.
- نعیمی، امیر؛ رضائی، روح اله و موسیپور، سیده کوثر. (۱۳۹۷). میراث کشاورزی راهبرد تحقق پایدار محیط زیستی در مناطق گردشگری روستایی مطالعه موردی روستاهای بخش مرکزی باغملک و ایذه استان خوزستان، فصلنامه آموزش محیط زیست و توسعه پایدار، سال ۶، شماره ۳، صص ۹-۲۲.
- یعقوبی جویباری، اسامه. (۱۳۹۴). تحلیل اثرات اقتصادی و اجتماعی - فرهنگی گردشگری روستایی بر جامعه ی میزبان مطالعه موردی نواحی روستایی محمود آباد، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه مازندران، دانشکده علوم انسانی و اجتماعی، رشته طبیعت گردی.
- Akca, H. (2016). Assessment of rural tourism in Turkey using SWOT analysis, *Journal of Applied Sciences*, 6(13): PP.2837-2839.
- Artjoms, I. (2016). Happy Hosts? International Tourist Arrivals and Residents' Subjective Well-being in Europe, *IZA Discussion Papers*, Institute for the Study of Labor (IZA), Bonn, No. 10087, PP. 1-35. <http://hdl.handle.net/10419/145221>.
- Boavida-Portugal, I., Rocha, J., & Ferreira, C. (2016). Exploring the Impacts of Future Tourism Development on Land Use/Cover Changes, *Applied Geography*, Vol 77, pp. 82- 91.
- Carlisle, S., & Johansen, A., & Kunc, M. (2016). Strategic Foresight for (Coastal) Urban Tourism Market Complexity: The Case of Bournemouth, *Tourism Management*, No 54, pp. 81- 95.
- Chuang, Sh. (2013). Residents' attitudes toward rural tourism in Taiwan: a comparative viewpoint, *International Journal of Tourism Research*, Vol.15, No. 2, pp. 152-170.

- Dodds, R., Ali, A., and Glaski, K. (2018). Mobilizing knowledge: determining key elements for success and pitfalls in developing community-based tourism, *Journal of Current Issues in Tourism*, Vol.21, No.13, pp.1547-1568.
- Fotiadis, A., Nuryyev, G., Achyldurdyeva, J., and Spyridou, A. (2019). The Impact of EU Sponsorship, Size, and Geographic Characteristics on Rural Tourism Development, *Journal of Sustainability*. Vol. 11. pp.1-15. doi:10.3390/su11082375.
- Gavril-Pavena, Ionela (2015) Tourism opportunities for valorizing the authentic traditional rural, *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, Vol. 188, pp. 111– 115.
- Kevin Lo, Jie Li, Mark Wang, Cong Li, Shuzhuo Li & Ying Li. (2019). A Comparative Analysis of Participating and Non-Participating Households in Pro-Poor Tourism in Southern Shaanxi, China, *Tourism Planning & Development*, 16:3, 318-333, DOI: 10.1080/21568316.2018.1490340.
- Marko D. PETROVIĆ., Ivana BLEŠIĆ., Aleksandra VUJKO., Tamara GAJIĆ. (2017). The Role of Agritourism's Impact On the Local Community in a Transitional Society: A Report from Serbia, *Journal of Transylvanian Review of Administrative Sciences*, No. 50, pp. 146-163. DOI:10.24193/tras.2017.0009
- Mathew, P.V., and Sreejesh, S. (2017). Impact of responsible tourism on destination sustainability and quality of life of community in tourism destinations, *Journal of Hospitality and Tourism Management*, VOL.31, PP.83-89. <http://dx.doi.org/10.1016/j.jhtm.2016.10.001>.
- Matthew, O. A., Ede, Ch., Osabohien, O., Ejemeyovwi, J., Ayanda, T., and Okunbor, j. (2019). Interaction Effect of Tourism and Foreign Exchange Earnings on Economic Growth in Nigeria, *Sage pub Journal*, PP.1-16. DOI: 10.1177/0972150918812985.
- Mensah, C. (2012). Residents' Perception of Socio-economic Impacts of Tourism in Tafi Atome, Ghana. *Asian Social Science*; Vol. 8, No. 15, Pp. 2012.
- Pramanik, P. D., and Ingkadijaya, R. (2017). The Impact of Tourism on Village Society and its Environmental, 1st UPI International Geography Seminar, IOP Conf. Series: Earth and Environmental Science, 145, pp. 1-10. doi :10.1088/1755-1315/145/1/012060.
- Smith, S. L. (2014). *Tourism and analysis: A handbook*. Routledge
- Stylidis, Dimitrios; Biran, Avital; Sit, Jason & Edith M. Szivas. (2014). Residents support for tourism development. The role of residents place image and perceived tourism impacts. *Tourism management*, No. 45, pp. 260-274.
- Wang, L., and Yotsumoto, Y. (2019). Conflict in tourism development in rural China, *Tourism Management Journal*, Vol. 70, pp. 188-200. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2018.08.012>.
- Zaidan, S. (2016). The impact of cultural distance on local residents' perception of tourism development: The case of Dubai in UAE, *Tourism: An international Interdisciplinary Journal*, Vol. 64, No. 1, pp. 110-126.